

Giới Thiệu Một Công Trình Công Chánh Đặc Đáo: "CẦU NGÓI THANH TOÀN"

• NGUYỄN QUANG THANH TOÀN

"Ai về Cầu Ngói Thanh Toàn

Cho em về với một đoàn cho vui"

Đó là cầu hò dân gian rất phổ biến tại vùng đất Thàn Kinh Thừa Thiên Huế để giới thiệu một công trình công chánh đặc đáo, một di tích văn hóa lịch sử và là một địa điểm du ngoạn lý tưởng của học sinh, sinh viên, văn nhân thi sĩ vùng Cố Đô. Đó cũng là quê hương của người viết bài này.

Tọa lạc tại làng Thanh Thủy (xưa là Thanh Toàn), xã Thủy Thanh, Hương Thủy, Thừa Thiên, nằm về phía đông nam thành phố Huế khoảng 5 cây số. Du khách có thể đến thăm cầu bằng hai ngã. Một từ Chợ An Cựu đi dọc sông qua Cống Phát Lát, đến làng Lang Xá Cồn (quê hương của AH Ngô Trọng Anh và KTS Ngô Viết Thụ), sau khi qua một cánh đồng lúa bát ngát là đến địa phận làng Thanh thủy. Hoặc bằng lối từ Vỹ Dạ qua Chợ Hốm dọc theo Đường Mông, Mỹ Lam, chợ Sam (quê hương của AH Nguyễn Hữu Phùng) qua làng Vân Thê vào địa giới Thanh Thủy là Cầu Ngói Thanh Toàn. Hồi trước 1963, quê hương còn thanh bình, du khách thường dùng xe hơi đi lối Vỹ Dạ, còn học sinh dùng xe đạp đi lối An Cựu, tuy đường xấu nhưng ngắn hơn.

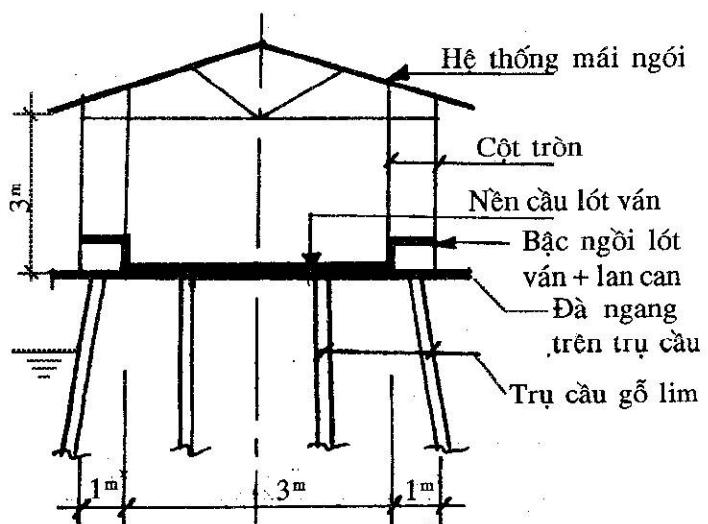
Cầu Ngói nằm ở ngã ba cuối con hói chạy xuyên qua làng và sông Lợi Nông, một sông lớn chia ranh giới hai quận Hương Thủy và Phú Vang, bên kia sông Lợi Nông là cánh đồng lúa của làng Sư Lỗ Thương, nên cảnh trí rất hữu tình, thoáng mát. Du khách, sau một quãng đường dài mệt mỏi, có thể ngồi lai trên cầu hướng làn gió mát, nhìn qua cánh đồng xanh rì bên kia sông để thấy lòng thoải mái lâng lâng.

Người viết tìm hiểu sự tích cầu từ lúc còn đi học trường làng qua các nhân sĩ trong làng. Cầu được xây dựng cách đây khoảng 150 năm dưới triều đại Nguyễn Gia Long do một bậc nữ lưu con dân trong làng, vợ một vị quan trong triều nhưng không có con tên tự là Trần Thị Hậu, họ Trần Duy, bỏ tiền ra xây dựng để cúng làng. Bà đã bỏ ra nhiều công sức, tiền của để hoàn thành

cái cầu di tích này. Bà lặn lội ra tới Thanh Hóa mua gỗ lim để làm trụ cầu, mua rất nhiều chén dĩa sành sứ màu sắc đặc biệt để cho các tay thợ nề giỏi cắt, đập để ốp, trám mặt nguyệt, rồng chầu trên mái cầu, mua gỗ mít từ Quảng Trị vào để thợ mộc chạm trổ làm đòn tay, kèo cột.

Về kết cấu, đây là một tổng hợp độc đáo giữa kỹ thuật, mỹ thuật và kiến trúc. Nó vừa là cầu cho nhân dân qua lại, vừa giống một ngôi đình hay nhà thờ xưa khiến du khách có thể nghỉ chân, hóng mát. Để chịu nước lâu năm phần dưới chân cầu nguyên thủy là hai hàng gỗ lim, mỗi hàng có bốn cột, tiết diện gần tròn đường kính hơn nửa thước, hai đầu cầu xây đá xanh, trên các trụ cầu đà ngang cũng là gỗ lim, được nối kết bằng các đà dọc ghép mộng chắc chắn. Phần trên là hệ thống cột bằng gỗ mít tròn chống đỡ cho hệ thống kèo, đà ngang, rui mè chạm trổ công phu. Mái ngói được lợp bằng hai lớp, phía dưới là ngói liệt, phía trên là ngói âm dương. Trên hết là mặt nguyệt, rồng chầu. Hai đầu vào cầu xây giống như cổng Tam Quan vào đình chùa, hai hàng cầu đối bằng chữ Hán, và cảnh trí làm bởi những miếng sành sứ màu sắc hài hòa, hai bên chỉ có hai hàng cột để thông gió, không có tường.

Bố trí bên trong bao gồm giữa là lối đi rộng

khoảng 3 mét lát ván dày, xe du lịch có thể qua được, hai bên nâng cao hơn khoảng nửa thước và rộng khoảng một thước cũng được lát ván bào nhẵn để du khách ngồi nghỉ chân. Ở giữa cầu nhìn ra phía ngã ba sông là nơi thờ phượng bà Trần, người xây dựng chiếc cầu cho làng. Hằng năm ngày giỗ bà rất lớn, do các nhân sĩ, trưởng lão trong làng phụ trách. Hồi còn nhỏ tôi thường thấy ông nội tôi trong chiếc áo thụng xanh cùng các trưởng tộc đứng làm lễ với chiêng trống bát nhã, và khách thập phương đến dự rất đông. Toàn bộ chiều dài cầu khoảng chừng 50 mét.

Còn một yếu tố chính làm cho Cầu Ngói được nhiều người biết đến, ngoài tính cách độc đáo của nó, là vị trí địa dư. Làng tôi xưa kia là trung tâm đồng đúc của vùng này. Ở vùng quê vào thời xưa, người dân di chuyển bằng đường bộ hay dùng thuyền bè, cho nên một chỗ dừng chân nghỉ ngơi tại một địa điểm thanh lịch đồng đúc như vậy ngay tại nơi giao tiếp của nhiều làng lân cận là một điều thú vị. Đối với du khách, sau một quãng đường dài mệt, khát nước, tự nhiên có một nơi nghỉ chân lý tưởng, uống một bát nước chè xanh, làm quen thêm một vài người bạn mới, lại được ngọn gió hiu hiu thoái mát mẻ lòng người quả không có gì thú bằng. Gặp lúc trăng thanh gió mát, khách phương xa tạm nghỉ qua đêm, hò hát, ngâm thơ, uống rượu, trao đổi kinh nghiệm đời. Hoặc có những đêm hè oi ả, cầu ngói là nơi dân làng đến ngồi để hóng mát, sau một ngày làm lụng vất vả.

Sau này khi cắp sách đến trường làng ở sát

cạnh cầu, tôi đã chứng kiến nhiều đoàn học sinh, sinh viên về đây du ngoạn, cắm trại, các họa sĩ vẽ tranh, nhạc sĩ sáng tác. Nhạc sĩ Phạm Duy lúc đi kháng chiến đã dừng lại đây khá lâu, và chính nơi này đã gợi cho ông nhiều cảm hứng sáng tác.

Sau nhiều lần hư hại do chiến tranh, hiện tại trụ cầu không còn là gỗ lim nữa mà được xây lại bằng đá xanh, còn phần trên thì được phục chế gần như xưa. Hiện tại cầu được liệt vào hạng di tích quốc gia nên hàng năm có được ngân sách tu bổ, giỗ tế bà Trần.

Trong dịp về thăm quê nhà, tôi được một giới chức có thẩm quyền cho biết rằng năm nay, tỉnh sẽ chi tiền để xây dựng một bãi đậu xe và quán giải khát cùng cải tạo quang cảnh chung quanh cầu để tiện lợi cho du khách đến viếng cầu hơn. Tôi đã có dịp đi qua nhiều nơi từ lúc còn ở trong nước, thăm nhiều công trình lịch sử, nhưng không thấy nơi nào có kiến trúc cầu đặc biệt như thế này. Chỉ có tại thành phố cổ Hội An, Quảng Nam, người Nhật lúc chiếm đóng có xây một cây cầu Chùa với nét tương tự, nhưng lại nằm ở vị trí chật hẹp trong thành phố, không có quang cảnh chung quanh. Hơn nữa cầu dựa theo lối kiến trúc Nhật Bản nên không có gì đặc biệt để hấp dẫn du khách, tuy du khách phải trả tiền lúc đến thăm.

Tôi đã nhiều lần cầm tay mẹ tôi đi qua cầu Trường Tiền sáu vài mươi hai nhịp. Tôi đã từng đến Hà Nội, đi bộ trên cầu Long Biên nhìn xuống sông Nhị Hà, qua bên kia bờ Gia Lâm, đứng trên cầu Thê Húc, vào đèn Ngọc Sơn mơ được thấy Rùa Thần của Lê Lợi xuất hiện. Tôi cũng đã tham dự vào việc xây cây cầu ở tận cùng đất nước là cầu Cà Mau, rồi sau đó có nhiều dịp dừng lại trên cây cầu này chờ người dẫn đường cho những chuyến vượt biên. Tôi ước mơ lúc đến Mỹ được thấy tận mắt và rờ sợi dây cáp của Cầu treo Golden Gate, San Francisco, và rồi đã toại nguyện.

Ước mong một ngày không xa, được trở lại quê hương, sống lại thời thơ ấu cùng bạn bè đứa giõi, tắm mát dưới cầu hay ngủ lại trên cầu vào một đêm gió mát trăng thanh để quên đi mọi việc trên thế gian này. Mong lầm thay.

